

Roll No. :

Total No. of Questions : 12]

[Total No. of Printed Pages : 4

A-116

B.A. (Part-I) Examination, 2023

SANSKRIT

Paper - II

(भारतीय संस्कृति के तत्व, पद्य साहित्य, अनुवाद एवं व्याकरण)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

खण्ड-अ

(अंक : 2 × 10 = 20)

नोट :- सभी दस प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 50 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।

खण्ड-ब

(अंक : 8 × 5 = 40)

नोट :- सात में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 200 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 8 अंक का है।

खण्ड-स

(अंक : 20 × 2 = 40)

नोट :- चार में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 500 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 20 अंक का है।

खण्ड-अ

1. सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति—

(i) प्रत्याहारः कति ?

(ii) आश्रमस्य नामानि लिखतु।

BRI-106

(1)

A-116 P.T.O.

- (iii) संस्कारः कति नामानि लिखतु ?
- (iv) रघुवंशद्वितीयसर्गे कस्य वर्णनम् ?
- (v) सुदक्षिणा का आसीत् ?
- (vi) अण् प्रत्याहारे कति वर्णाः ?
- (vii) अधोलिखित वाक्यानां संस्कृतभाषायामनुवादं क्रियताम्—
 - (क) वह विद्यालय जायेगा।
 - (ख) पुत्र पिता के साथ जाता है।
- (viii) निम्नांकितानां वाक्यानां आर्यभाषायामनुवादं क्रियताम्—
 - (क) नगरं परितः पुष्पाणि सन्ति।
 - (ख) गुरुभ्यः नमः।
- (ix) 'गम्' धातोः लट् लकारे रूपं लिख्यताम्।
- (x) 'राम' शब्दस्य रूपं लिख्यताम्।

खण्ड-ब

नोट :- अधोलिखितेषु प्रश्नेषु केषाञ्चित् पञ्च प्रश्नानामुत्तराणि लिखतु शत द्वय शब्देषु (200 शब्द)–

2. भारतीयसंस्कृतेः वर्णव्यवस्थायाः स्वरूपं वर्णयताम्।
3. भारतीयसंस्कृतेः मानवकल्याणे योगदानं लिख्यताम्।
4. अधोलिखितेषु श्लोकेषु केषाञ्चित् द्वय श्लोकानामनुवादं क्रियताम्—
 - (अ) तस्याः खुरन्यास पवित्रपांसुमपांसुलानां धुरि कीर्तनीया।
मार्गं मनुष्येश्वर, धर्मपत्नी श्रुतेरिवार्थं स्मृतिरन्वगच्छत्॥
 - (ब) शशाम वृष्ट्यापि विना दवाग्नि रासीद् विशेषाफलपुष्पवृद्धिः।
ऊनं न सत्वेष्वधिको बबाधे तस्मिन् वनं गोप्तरि गाहमाने॥
 - (स) अलं महीपाल तव श्रमेण प्रयुक्तमप्यस्त्रमितो वृथा स्यात्।
न पादपोन्मूलनशक्ति रंहः शिलोच्चये मूर्च्छति मारुतस्य॥
5. निम्नलिखित गद्यखण्डस्य हिन्दीभाषायामनुवादो विधयः—
विश्वेऽस्मिन् सर्वे जनाः सुखं इच्छन्ति। सुखं शान्तिश्च तदा एव भवतः, यदा नरः सन्तुष्टो भवति। यत् किञ्चित् स्वकीयेन परिश्रमेण प्रयत्नेन च प्राप्नोति तत्र एव सुखानुभूतिं सन्तोष इत्युच्यते। ये जनाः सन्तोषहीनाः भवन्ति, ते धनलाभेऽपि पर्याप्तसामग्रीसत्वेऽपि असन्तुष्टा सन्ति। तेषां जीवनं दुःखमयम्, अशान्तियुक्तं च भवति। जीवने सुखशान्तिलाभाय सन्तोषस्य महती आवश्यकता अस्ति।

6. अधोलिखितेषु सूत्रेषु केषाञ्चित् चतुर्णां सूत्राणामर्थोदाहरणानि लिख्यताम्—

- (क) अदर्शनं लोपः
- (ख) तुल्यास्य प्रयत्नं सवर्णम्
- (ग) अकः सवर्णे दीर्घः
- (घ) इको यणचि
- (ङ) झलां जशोऽन्ते
- (च) शश्छोऽटि
- (छ) वा शरि
- (ज) रो रि

7. अधोलिखितेषु शब्देषु केषाञ्चित् चतुर्णां शब्दानां रूपाणि लिख्यताम्—

- (क) हरि
- (ख) गो
- (ग) नदी
- (घ) ज्ञान
- (ङ) वारि
- (च) युष्मद्

8. अधोलिखितेषु धातुषु केषाञ्चित् चतुर्णां धातुरूपाणि लिख्यताम्—

- (क) भू धातोः (लृट् लकारे)
- (ख) गम् धातोः (लोट् लकारे)
- (ग) एध् धातोः (लट् लकारे)
- (घ) पठ् धातोः (लङ् लकारे)
- (ङ) दृश् धातोः (लृट् लकारे)
- (च) चुर् धातोः (लट् लकारे)

खण्ड-स

नोट :- निम्नलिखितेषु प्रश्नेषु कयोः द्वयोः सविस्तारं वर्णनं क्रियताम् पञ्चशत् शब्देषु (500 शब्द)–

9. भारतीयसंस्कृतेः संस्काराणां विस्तृतं स्वरूपं वर्णयताम्।
10. रघुवंशद्वितीयसर्गस्य सारं लेखनीयः।
11. अधोलिखितेषु वाक्येषु संस्कृत भाषायामनुवादो करणीय—
 - (क) वह विद्यालय जाता है।
 - (ख) रमा पत्र लिखती है।
 - (ग) रमेश पुस्तक पढ़ेगा।
 - (घ) नगर के दोनों ओर फूल हैं।
 - (ङ) ज्ञान के बिना सुख नहीं।
 - (च) पिता को नमस्ते।
 - (छ) अग्नि में स्वाहा।
 - (ज) वृक्ष से पत्ते गिरते हैं।
 - (झ) कवियों में कालिदास श्रेष्ठ हैं।
 - (ञ) वह भूमि पर बैठा है।
12. अधोलिखितेषु शब्देषु केषाञ्चित् पञ्चानां शब्दानां रूपसिद्धिः करणीय—
 - (क) सुध्युपास्यः
 - (ख) उपेन्द्रः
 - (ग) दैत्यारिः
 - (घ) रामश्शेते
 - (ङ) रामष्षष्टः
 - (च) हरिं वन्दे
 - (छ) वागीशः